

Art Romànic

Dels ponts

per Ramon Vall i Rimblas

A l'arribar els temps romànics la xarxa viària heretada de l'Imperi Romà estava molt malmesa i descurada. Poc a poc s'havia anat reduint la comunicació entre les províncies i Roma, i les relacions entre elles mateixes, minvant alhora les possibilitats de mantenir tota la infraestructura viària imperial. No coneixem, documentalment, quin devia ser l'estat d'aquesta xarxa i concretament la dels ponts que salvaven els passos dels rius, la conservació dels quals podia haver quedat compromesa, ultra pel pas dels anys, per les possibles crescudes esdevingudes durant tant llarg període.

No és agosarat suposar, doncs, que el nombre de ponts en servei devia ser bastant reduït, i que bona part de rieres i rierols es devien creuar a través de guals o, en el millor dels casos, mitjançant pontarrons o palanques de fusta: trobem documents del segle Xè que fan referència a guals i a palanques; ens ha arribat un vestigi arqueològic d'una palanca que creuava el Llobregat, vora el barri manresà del Guix, al paratge anomenat precisament La Palanca, consistent en els encaixos oberts a la roca on descansaven les bigues del pontet. En els cursos més importants, i a falta d'un antic pont romà que restés dempeus, es travessava el riu amb una barca, com encara pot fer-se a Miravet, i com devia fer-se a Sant Andreu de la Barca, com el seu nom testimonia. Per altra banda l'ofici de la construcció s'havia degradat talment, que s'havia perdut l'hàbit de bastir voltes, que havia sigut tan corrent en l'època romana: en les esglésies pre-romàniques del segle Xè. només trobem cobert amb volta el petit i estret santuari i la nau, més ampla, tenia la coberta de fusteria.

No ens ha d'estranyar, doncs, que fins que es torna a generalitzar l'ús de la volta a la primera meitat del segle XIè., quan l'aparició del primer romànic, no es torni a parlar de pont i no se'n reemprengui la construcció. Era una època en que l'arranjament d'un camí o la construcció d'un pont es considerava una obra benèfica, com podia ser-ho l'erecció d'un hospital, de manera que

Senyals d'una passera de fusta sobre el Llobregat, a La Palanca.

no eren estranyes les deixes que en aquest sentit trobem disposades en alguns testaments.

L'any 1060 un home anomenat Robau deixa una unça per un pont sobre el riu Ter. L'any següent, en un testament d'un tal Ramon, de la Seu d'Urgell, hi ha el llegat de dos sous: un pel pont del Segre i un altre pel del Valira. El 1063 Guitart Bernat estableix que dels seus béns mobles se'n facin tres parts, una de les quals es destinarà al pont de *Sidrach* (per la relació dels altres béns llegats, sembla que *Sidrach* podria estar a la conca de l'Anoia). El mateix any, un altre personatge del mateix nom, de l'Urgellet però aquest, deixa dos mancusos pel pont del Segre. Tornem a trobar una deixa pel pont del Valira l'any 1064: es lleguen dues unces de les deu que es pensa obtenir de la venda d'una mula. El pont de Bar el trobem en uns documents dels anys 1081 i 1086. L'any 1143 Guillem Rotllant deixa setze quarteres d'ordi per l'obra d'un pont del Llobregat. El 1174 hi ha una deixa d'un morabetí pel pont de Vic; i encara l'any 1205 trobem una altra deixa de vint-i-quatre diners a repartir entre els ponts de Vic i del riu Gurri. No voldríem

allargar més aquesta relació; només per acabar-la esmentarem que la Carta de Poblament d'Agramunt atorgada l'any 1163 estableix que, en cas d'una defunció intestada sense hereus coneguts, es venguin els béns i s'apliqui el fruit de la seva venda a almoines i sufragis per l'ànima del difunt; almoines que poden destinar-se al pobres, a les esglésies, als monestirs o als ponts.

És famós entre tots aquests ponts el de Bar, sobre el Segre (que ha donat lloc al topònim *Pont de Bar*) per la intervenció que hi tingué el bisbe d'Urgell sant Ermengol. Ermengol era fill del vescomte del Conflent i nebot del bisbe d'Urgell Sal.la, a qui succeí a la seva mort esdevinguda l'any 1010. Entre les seves obres cal esmentar l'inici de la construcció d'una nova catedral, que no pogué veure acabada, la conquesta de Guissona als sarraïns i la seva intervenció en la reparació de camins i en la construcció de diversos ponts sobre el Segre i el Valira. Precisament, quan inspeccionava les obres del pont de Bar, caigué des d'una de les bigues a la roca, trobant-hi la mort. Això féu que desseguida se'l tingués per sant, atribuïnt-li no tan sols el patronatge de l'obra, si-

Col.labora

BANC

Arc d'obra per eixamplar el camí al congost dels Tres Ponts, al Segre.

Pont de Vall-llonga, a la vall de Lord.

nó, fins i tot, la seva participació personal en els treballs de construcció, arribant-se a equiparar la seva mort a la d'un màrtir. Aquesta intervenció de sant Ermengol en la construcció de ponts i de vies de comunicació no fou esporàdica, car en aquesta tasca, com en tantes d'altres, l'Església hagué d'actuar subsidiàriament, suplint la carència de la societat civil: recordem actuacions semblants de sant Juan de Ortega i de sant Domingo de la Calzada, a Castella (per això aquest darrer és el patró dels enginyers de Camins).

Que n'ha quedat d'aquestes obres primiceres? No ho sabem amb certesa, ja que cal tenir present que els ponts es-

tan sotmesos a l'acció destructora de les riuades, més freqüents i cabaloses a les conques mediterrànies del que seria desitjable. I que un pont no té elements decoratius que permetin datarlo amb certesa: llevat dels arcs apuntats, que denoten clarament una obra gòtica, només la llum de l'arcada pot fer suposar, quan és molt gran, una època de construcció més moderna.

Sembla, així i tot, que d'època romànica són el pont de la Cabreta, sobre el Fresser (entre Ribes i Campdevàdol, al costat mateix de la carretera), el pont del Far, sobre el Llobregat, aigües amunt de Vallcebre, el pont de Vallonga, sobre el Cardener a la vall de Lord,

el pont de Bulacell, a la Garrotxa, el pont vell de Vic... Dels moments de transició a l'art gòtic seria el Pont Nou de Camprodon. També serien d'època romànica molts dels arcs que, sense arribar a ser ponts, en el congostos dels rius ajuden a eixamplar el camí: els troben al Collegats, al Terradets, al camí de Núria, i en molts altres llocs de mal passar.

El tema dels ponts medievals, i concretament dels d'època romànica, és un dels més poc tractats fins ara; i que només avui dia comença a desvetllar l'interès dels estudiosos.

Pont de Bulacell, a la Garrotxa.

Pont sobre el Valira, a Andorra.